

Terms and Conditions

The Library provides access to digitized documents strictly for noncommercial educational, research and private purposes and makes no warranty with regard to their use for other purposes. Some of our collections are protected by copyright. Publication and/or broadcast in any form (including electronic) requires prior written permission from the Library.

Each copy of any part of this document must contain there Terms and Conditions. With the usage of the library's online system to access or download a digitized document you accept there Terms and Conditions.

Reproductions of material on the web site may not be made for or donated to other repositories, nor may be further reproduced without written permission from the Library

For reproduction requests and permissions, please contact us. If citing materials, please give proper attribution of the source.

Imprint:

Director: Mag. Renate Plöchl

Deputy director: Mag. Julian Sagmeister

Owner of medium: Oberösterreichische Landesbibliothek

Publisher: Oberösterreichische Landesbibliothek, 4021 Linz, Schillerplatz 2

Contact:

Email: [landesbibliothek\(at\)ooe.gv.at](mailto:landesbibliothek(at)ooe.gv.at)

Telephone: +43(732) 7720-53100

záhy přesvědčení, že přímé zužitkování práva k pálení bylo by výnosnějším pramenem zisku, než překupní tržba z cizích lihovin, rozhodli se zdejší měšťané vystrojiti v místnostech opuštěného pivovaru týnské radnice obšírnou vinopalnu. Nepřihlížejíce již k starším zásadám o výluce Židů, uvedli do své nové dílny židovského vinopala po vzoru správy zámecké, a také zvláštní komoru v rathúze svěřili mu pro prodej věci krámských. A rathauský činžovní Žid Marek Kopperle z Kloděj pracoval tu s jejich vůlí již od r. 1774 až do osudného požáru města 12. března 1796, kdy spálen byl skoro celý Týn. Protože zkazila se ohněm také radnice a v ní vinopalna s krámem, doznal Marek Kopperle škody na zboží a zařízení 1000 zl. Žádal o dvouletou slevu činže, avšak páni radní dne 10. dubna t. r. prohlásili: „Poněvadž zdejší městská obec skrz oheň do chudoby přivedena jest, proto žádosti zadostičiniti se nemůže¹⁹⁾.“ Podle obnoveného kontraktu platil potom Kopperle z krámu a šenku kořalky roční nájem 450 zl. Přece však i v nepříznivém stavu vydržel Markus Kopperle v městské vinopalně až do vysokého věku sám a po roce 1810 i syn jeho Josef, získav k otcově prosbě městské podružství i s Alžbětou, ženou, a v radnici nájem vinopalny²⁰⁾. Také on po způsobu otcově zaměstnával se tam prodejem věci kupeckých, a to nejen doma, nýbrž i v okolí, odjížděje na trhy také do Č. Budějovic²¹⁾.

R. 1814 žádal o šestiletý pobyt v T. Israel Fried, slibuje na magistrátě za tuto ochranu 40 zl. Tomu odpíral nejvíce Josef Kopperle, prose, aby cizí kupci do města přijímání nebyli, ježto by nemohl plniti povinností nájemných²²⁾. Větší ochoty dočkal se Israel Fried u některých křesťanských kupců, kteří jej chtěli r. 1817 míti správcem svých obchodů. Zdařilo se mu to i při odporu ostatních. Když však pokoušel se r. 1818 otevřítí také obchod střížní a odpor týnských zájemníků zesílil, přinutil krajský úřad zdejší magistrátní radu, aby zbavila Israele Frieda ochrany a vrátila jej zase do Koloděj²³⁾. Stalo se tak až r. 1819, a to s nechtutí, protože magistrát smluvil zatím s Friedem nájem svého krámu za 200 zl. a přimlouval se o schválení svého činu i u pražského gubernia. Avšak krajský úřad odpíral, ukazuje, že má Fried povolení k ševcovství, ne k obchodu střížnímu. Proto sešlo i s obecního nájmu. Místo Frieda připomíná se r. 1821 Žid Volf Holub a Joachim Lämmelfeld, který získal souhlas k pobytu v T. na 3 až 4 měsíce²⁴⁾. Žili tu vedle Abrahama Ehrlicha, správce panské vinopalny, a Josefa Kopperle, nájemce městského. Jiný člen této rodiny, Šimon Kopperl, vyučil se pekařství a zůstal v T., vykoupiv si r. 1835 vrchnostenský souhlas za 10 zl. ročně²⁵⁾.

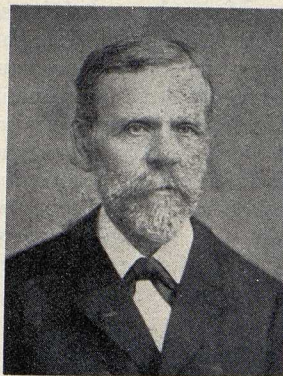
Vhodnou příležitost k nastěhování se do města působily občasné dražby sbírek, různých dávek a nepřímých daní. Do r. 1830 byl nájemcem potravní daně z masa Josef Wagner Žid²⁶⁾, obecním nájemcem v l. 1829—1832 Israel Karpeles, nájemcem potravní daně Isák Bondy, nájemce městské váhy a nástupce Jos. Kopperle v radniční vinopalně 1836—1842, získal později nájem pivovaru v Rosicích¹⁾.

Léta 1839 zrušila se panská vinopalna a r. 1843 byl mrtev bývalý městský vinopal Josef Kopperl. Avšak rodin židovských od těch časů přibývalo přece pro zdatnou sílu v obchodní soutěži a vzájemné napětí u ostatních místních kupců. Alžběta Kopperlová, vdova po Josefu, otevřela nový krám a Šimon Kopperl získal r. 1842 od českého gubernia živnostní právo a stal se pekařem, posléze i cukrářem při odporu pekařského cechu. Také Vít Ehrlich, člen rodiny bývalého vinopala a příslušník neznašovský, zůstal v T. ještě

r. 1848 a držel se tu i proti rozhodnutí magistrátu. Josef Roubíček, od r. 1842 městský vinopal po Isáku Bondym, pracoval v tamnější dílně až do své smrti r. 1848²⁸⁾. Uprázdňené místo svěřil magistrát opět Bondyově rodu. R. 1858 získal Jakob Bondy, městský vinopal, právo na prodej kořalky v sudech, na obchod kožemi a j. Rodina Bondyova živila se v radnici až do zániku obecní vinopalny r. 1882. Potom zdokonalil si svou živnost Jakob Bondy ve vlastním domě čp. 18.

Více ochoty než k Židům-živnostníkům mívali Týnští k židovským lékařům. R. 1837 začal tu svou službu MUDr. Leopold Feigl, původem z Prahy a dřívějším bytem v Bechyni a v Kolodějích. R. 1844 jmenován byl místním fysikem. R. 1848 přijat byl za lékařského zástupce kolodějský ranhojič Jakob Stein²⁹⁾.

Také v sousední osadě Kolodějích nad Lužnicí a v Neznašově udržoval se ještě čilý život obchodu žid., za času válek napoleonských zvlášť kvetoucí. Žid. obchodníci kůžemi a vlnou z těchto míst byli hledanými dodavateli týnských řemeslníků, pracujících pro císařskou armádu. Proto také bylo lze vydržovati při tamnějších synagogách vyšší duchovní správu a konfesijní školu. Léta 1827 byl Abraham Kauder v Kolodějích krajským rabínem³⁰⁾. R. 1839 byl matričním zapisovatelem ustanoven již jen žid. kantor Lazar Veil.

Moses Pick

Krb. Samuel Löb Kauder

Před ním řídili školu žid.: Salomon Jufe, Abraham Kohn, Rebaham, Binzer, Suchny, Koschiczera a Wiesmayer. Po Veilovi Mořic Mahler. Em. Kohn, Josef Fried, Bunzel, Steiner a Josef Pick. R. 1876 změnila se žid. škola kolodějská ve veřejný ústav německý. Správcem jejím byl až do zániku při konci století minulého Benedikt Krajský³¹⁾.

V Neznašově působili učitelé žid.: Aron Josef Trost, Michael Mauthner, Isak Lederer, učitel a rabín, Rafael Steiner, Nathan Krugenberg, Stern, Hotte, Moric Vederer, Isák Stein a Salomon Kulka do r. 1877, kdy zanikla škola pro nedostatek žactva³²⁾.

Obě tato ohniska žid. ruchu měla i své lékaře a pomocnice při porodu. Takovou byla r. 1814 na pražské universitě vyzkoušená Sara Fürthová z Koloděj³³⁾. Z kolodějských lékařů znám jest již před r. 1837 svrchu jmenovaný MUDr. Leopold Feigl, r. 1845 připomíná se tam ranlékař Klár a léta 1847 Jakob Stein, který byl r. 1848 v T. substitutem a později praktickým lékařem. V Neznašově léčil r. 1806 Markus Neumann, ranhojič, a r. 1833 Sal. Schulz³⁴⁾.

R. 1848 nebyl s počátku Židům přízniv. Jako jinde tak i v T. n. Vlt. obraceli se měšťané, naladěni anti-semitismem, proti pobytu žid. obchodníků, kteří měli tu svou výživu. Na úředních místech žádala se výluka starších podruhů Víta Ehrlicha i Leopolda Kopperle